

УДК 355:426

В. М. Бацамут, Ю. П. Бабков

АНАЛІЗ ЧИННИКІВ, ЩО ЗУМОВЛЮЮТЬ НИЗЬКИЙ РІВЕНЬ ІМОВІРНОСТІ СТВОРЕННЯ Й ІСНУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ НЕЗАКОННИХ ЗБРОЙНИХ ФОРМУВАНЬ

Визначено та проаналізовано основні чинники, що зумовлюють низький рівень імовірності реалізації однієї із загроз національній безпеці України – спроби створення й існування на території сучасної України незаконних збройних формувань. Визначено форми прояву актуальних загроз національній безпеці України у внутрішньополітичній сфері.

Постановка проблеми. У ході першої і другої чеченських воєн та після їх завершення у Російській Федерації актуальними знову стали питання дослідження такого феномена, яким є незаконні збройні формування (НЗФ). Причини виникнення збройного конфлікту у Чечні, який став підґрунтям існування таких бандитських збройних об'єднань, не є темою цієї статті, тому на них зупинятися не будемо. З цього приводу можна зауважити лише одне – для Росії наведене питання завжди було, є і буде актуальним. Для нас більш цікавим є з'ясування такого питання: що ж відбувається у вітчизняній воєнній науці з цього приводу?

Загалом можна зазначити, що наразі намітилася тенденція, коли вітчизняні військові вчені автоматично проєціюють можливість створення й існування НЗФ на українську дійсність, створюючи тим самим деяке “проблемне поле”, на якому намагаються будувати вітчизняну воєнну науку.

Не знижуючи загального рівня отримуваних результатів у цій галузі, можна поставити доволі справедливе запитання: чи коректно взагалі вважати можливим виникнення НЗФ на території сучасної України, а також чи достовірні розроблювані сценарії, ключовими елементами в яких є такі формування?

Правильна відповідь на це запитання допоможе скоригувати напрями вітчизняної військової думки і, можливо, спрямувати її на більш актуальні аспекти наукових досліджень.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Законом України “Про основи національної безпеки України” однією із загроз національним інтересам і національній безпеці України у сфері державної безпеки визначено “спроби створення і функціонування незаконних воєнізованих збройних формувань та намагання використати в інтересах певних сил діяльність військових формувань і правоохоронних органів держави” [1].

Воєнна доктрина України визначає однією з

основних реальних та потенційних внутрішніх загроз національній безпеці України у воєнній сфері “протиправну діяльність екстремістських, сепаратистських, радикальних релігійних організацій і спроби створення терористичних організацій та не передбачених законом воєнізованих або збройних формувань” [2].

У період з 15 серпня по 15 жовтня 2010 р. Центром Разумкова та Українським інститутом публічної політики проведено консультації з питань оборонної політики, у ході яких здійснено аналіз загроз національній безпеці України, який показав, що на найближчу перспективу ймовірність відкритих воєнних конфліктів України з будь-якою державою і широкомасштабного застосування проти неї збройної сили є низькою. Водночас залишаються актуальними деякі інші загрози, що перебувають на етапі накопичення протиріч, і є передумови їх ескалації. Більшість із загроз зосереджені в економічній і гуманітарній площині та вимагають запобіжних заходів дипломатичного, політичного й економічного характеру [3].

17 листопада 2010 р. під головуванням Президента України відбулося засідання Ради національної безпеки і оборони України, на якому започатковано дискусію щодо основних безпекових ризиків та загроз, що стоять перед Україною у контексті підготовки нової Стратегії національної безпеки України. У разі прийняття нової Стратегії після встановлення Законом України “Про засади внутрішньої і зовнішньої політики” позаблокового статусу України будуть приведені у відповідність до цього Закону всі наявні документи у безпековій сфері, у тому числі й Воєнна доктрина України. Це потребує аналізу та переосмислення пріоритетів загроз національній безпеці на сучасному етапі розвитку нашої держави.

Проведений наприкінці 2010 р. оборонний огляд визначив структуру майбутніх Збройних Сил України, одним з елементів якої є об'єднані

сили швидкого реагування (ОСШР), що призначені для посилення охорони державного кордону, виключної (морської) економічної зони, континентального шельфу України, прикриття державного кордону, боротьби з незаконними збройними формуваннями та диверсійно-розвідувальними силами противника і стабілізації обстановки (ведення стабілізаційних операцій або дій) у визначених операційних зонах (районах).

Отже, НЗФ виступає у ролі противника для ОСШР Збройних Сил України. Пояснення цього факту може бути таке: позаблоковий статус України, участь підрозділів Збройних Сил України і військових формувань України у міжнародних миротворчих структурах не дозволяють чітко визначити противника. Тому військові фахівці визначають одним із еventуальних противників у збройній боротьбі саме НЗФ.

У попередніх результатах оборонного огляду, які було подано 7 грудня 2010 р. Департаментом воєнної політики та стратегічного планування Міністерства оборони України під час громадського обговорення Стратегічного оборонного бюлетеня на період до 2025 р. [4], визначено пріоритети сценаріїв загроз національній безпеці. У рамках сценарію № 4 (Внутрішня нестабільність) розглядаються шість ситуацій.

Ситуація № 4.1. Акції громадянської непокори, зумовлені політичними та економічними чинниками (страйки, блокування роботи органів державної влади, важливих і небезпечних підприємств тощо).

Ситуація № 4.2. Здійснення актів саботажу та диверсій на небезпечних і важливих об'єктах промисловості.

Ситуація № 4.3. Виникнення масових заворушень на політичному, етнічному, релігійному та іншому підґрунті.

Ситуація № 4.4. Створення та діяльність незаконних збройних формувань.

Ситуація № 4.5. Прояви сепаратизму в окремих регіонах України.

Ситуація № 4.6. Спроби державного перевороту або незаконної зміни конституційного ладу.

Проте детальний аналіз чинників, що визначають пріоритети загроз національній безпеці та впливають на ймовірність створення і функціонування НЗФ на території сучасної України, у систематизованому вигляді у відомих публікаціях не подається.

Мета статі – обґрунтувати низький рівень

реалізації загрози створення й існування на території сучасної України такого феномена, яким є незаконне збройне формування; визначити та розкрити сутність чинників, що практично унеможливають таке існування.

Виклад основного матеріалу. Насамперед, згадаємо, що ж являє собою НЗФ.

Незаконне збройне формування – створені всупереч чинному законодавству на території країни політичною партією, релігійною організацією, повстанським рухом тощо або противником сили, що озброєні й організовані на зразок військових частин, з метою досягнення своїх політичних, економічних та інших цілей. До незаконних збройних формувань звертаються тоді, коли залучувані засоби ідеологічного, політичного, інформаційного, економічного та іншого характеру виявилися недостатніми [5].

Кримінальний кодекс України трактує такі збройні формування як такі, що незаконно мають на озброєнні придатну для використання вогнепальну, вибухову чи іншу зброю.

Під час розвідування НЗФ приділяють увагу питанням щодо з'ясування: чисельного складу формування; мотивів об'єднання людей; забезпеченості озброєнням і засобами зв'язку; командного складу і рівня його підготовленості; властивої йому тактики дій і тактичних прийомів; наявності іноземних радників та інструкторів; планів на найближчий час і на перспективу; цілей і маршрутів пересування; контактів і зв'язків з іншими формуваннями і закордонними організаціями; наявності заручників і полонених, місця та умов їх утримування (навернення до своєї віри, використання як робочої сили або для продажу), фізичний стан і поведінка полонених, можливість їх визволення [5].

Чинники, що будуть викладені нижче, умовно можна поділити на дві групи:

1) зовнішні – ті, що зумовлюють причинно-наслідкові зв'язки України з іншими країнами світу;

2) внутрішні – ті, що знаходяться всередині України і зумовлюють притаманні тільки їй особливості.

Кожен із чинників певною мірою самостійно знижує ймовірність створення й існування у нашій країні НЗФ, але проблему необхідно розглядати комплексно і всі викладені нижче чинники сприймати у сукупності.

Автори не претендують на повноту переліку чинників і виділяють такі з них.

1. *Економічний* – один з головних чинників. Набута незалежність і лібералізація у сфері бізнесу дозволили зарубіжному капіталу прийти на територію сучасної України. Інвестиції в українські підприємства та проекти вкладають зарубіжні країни, зокрема Росія та США (країни з ядерним статусом), банки, у тому числі Європейський банк реконструкції та розвитку (ЄБРР), Міжнародний валютний фонд, приватні іноземні особи. Також на території України вже функціонують підприємства, що цілком належать іноземним громадянам (з іноземним капіталом). Наявність таких бізнесових тенденцій свідчить про намагання закордонного капіталу отримувати стабільні прибутки на території України. Із цього випливає, що вкладені у нашу країну гроші треба буде віддавати у вигляді тих же самих грошей або товарів та послуг.

Тим інвестиціям, які вже вкладені в Україну, необхідно забезпечувати крім сприятливого економічного (бізнесового) клімату ще й сприятливий політичний клімат всередині і зовні країни. На забезпеченні цих умов стоїть вся державна система незалежно від того, яка політична сила перебуває при владі. Таким чином, представники світового крупного капіталу не зацікавлені у порушенні спокою всередині України, і тому твердження деяких фахівців з військової справи про можливість сприяння іншими країнами процесу створення на території сучасної України НЗФ є не обґрунтованими і доволі спірними.

Далі, з наведених вище міркувань можна зробити висновок про те, що Україна як держава відбулася – докорінних змін у накресленні її кордонів найближчі 20–30 років гарантовано очікувати не варто.

Якщо ж із деяких причин у країні й будуть виникати осередки напруженості, то держава як система ваг і противаг впливатиме на хід подій ще на початкових етапах таких кризових ситуацій, не даючи їм поширюватися на значну площу певного регіону країни. Арсенал важелів впливу з боку держави при цьому дуже широкий – від економічних до політичних, від законодавчих до силових. З цього приводу можна навести приклад стосовно кримськотатарського населення в АР Крим у 90-х роках минулого століття, коли країна забезпечила прибулим кримським татарам пільги на сплату комунальних послуг, на ведення бізнесу, на побудову житла, виділила необхідні земельні ділянки, дозволила створення й

офіційне існування відповідних рухів і партій, забезпечила національне представництво у всіх ланках влади. У критичний момент силовими відомствами було продемонстровано силовий потенціал держави. Тим самим були припинені зазіхання з боку кримських татар на територію АР Крим як їхню і тільки їхню історичну батьківщину, а також покладено край відкритим сепаратистським настроям.

2. *Політичний* – один з головних чинників. Україна є учасником Ради Європи і, таким чином, безпосередньо входить до системи європейської колективної безпеки. Намагання України у зовнішній політиці спрямовані на членство в Євросоюзі, причому ці зусилля притаманні всім основним політичним силам України, що перебували або перебувають при владі. Зазначені факти, самі по собі, апіорі унеможливають саме уявлення про намагання деяких європейських (і не тільки) країн щодо підтримання ними НЗФ на території сучасної України. Немаловажною особливістю України є і те, що територіально вона розташована у центрі Європи між такими міцними полюсами геополітики, якими є Євросоюз та Росія [6] і для яких стабільна обстановка в Україні є запорукою надійного транзиту товарів та енергоносіїв її територією.

Останній за часом територіальний спір з Румунією за континентальний шельф Чорного моря Україна так само, як і Румунія, вирішувала у цивілізований спосіб – у Міжнародному суді ООН в Гаазі (Нідерланди), і це позитивний приклад, який зусиллями світової спільноти стає правилом для цивілізованих країн. Наведені обставини не дозволяють стверджувати, що у сучасних умовах на території України можлива ескалація внутрішнього збройного конфлікту ззовні (іншою державою або групою держав), і як можливий результат – виникнення й активне функціонування на її території НЗФ.

3. *Військова присутність Російської Федерації*. Росії не потрібні осередки нестабільності біля своєї території, зокрема на її південно-західних кордонах. Саме тому підписаною угодою між Росією та Україною подовжено термін перебування Чорноморського флоту Росії на території України до 2042 р., що є одним із засобів забезпечення стабільної обстановки всередині України, і зокрема на півострові Крим, протягом зазначеного періоду. Необхідно також зауважити, що деяка територія Південного берега Криму викуплена іноземними приватними особами (у тому числі росіянами) з

подальшою її забудовою. Це дає підстави стверджувати, що інтереси таких осіб, якщо ескалація внутрішнього збройного конфлікту буде надходити ззовні (що є малоімовірним), у цьому регіоні будуть захищені урядами відповідних країн через систему політичних важелів на міжнародній арені, що унеможливило розв'язання внутрішнього збройного конфлікту в зазначеному регіоні України третіми країнами.

4. *Енергетична залежність Євросоюзу від Росії* – один із головних чинників. Споживачами російського газу є практично всі європейські країни, і серед них такі основні ігроки на світовій політичній арені, як Німеччина,

Франція, Італія, Польща та інші, яким не байдужа їх власна енергетична безпека (рис. 1). Газотранспортна система України постачає 80 % газу, що споживається країнами Євросоюзу. Через систему політичних та бізнесових важелів ці країни роблять усе, щоб сплачений газ надходив до своїх споживачів своєчасно, без перебоїв і у повному обсязі. Як приклад треба згадати тимчасові негаразди з поставками газу до Європи транзитом через Україну взимку 2008–2009 рр. та організовану з цього приводу країнами Євросоюзу комісійну перевірку компресорних станцій на її території. І хоча Росія й буде два обхідні газогони в обхід

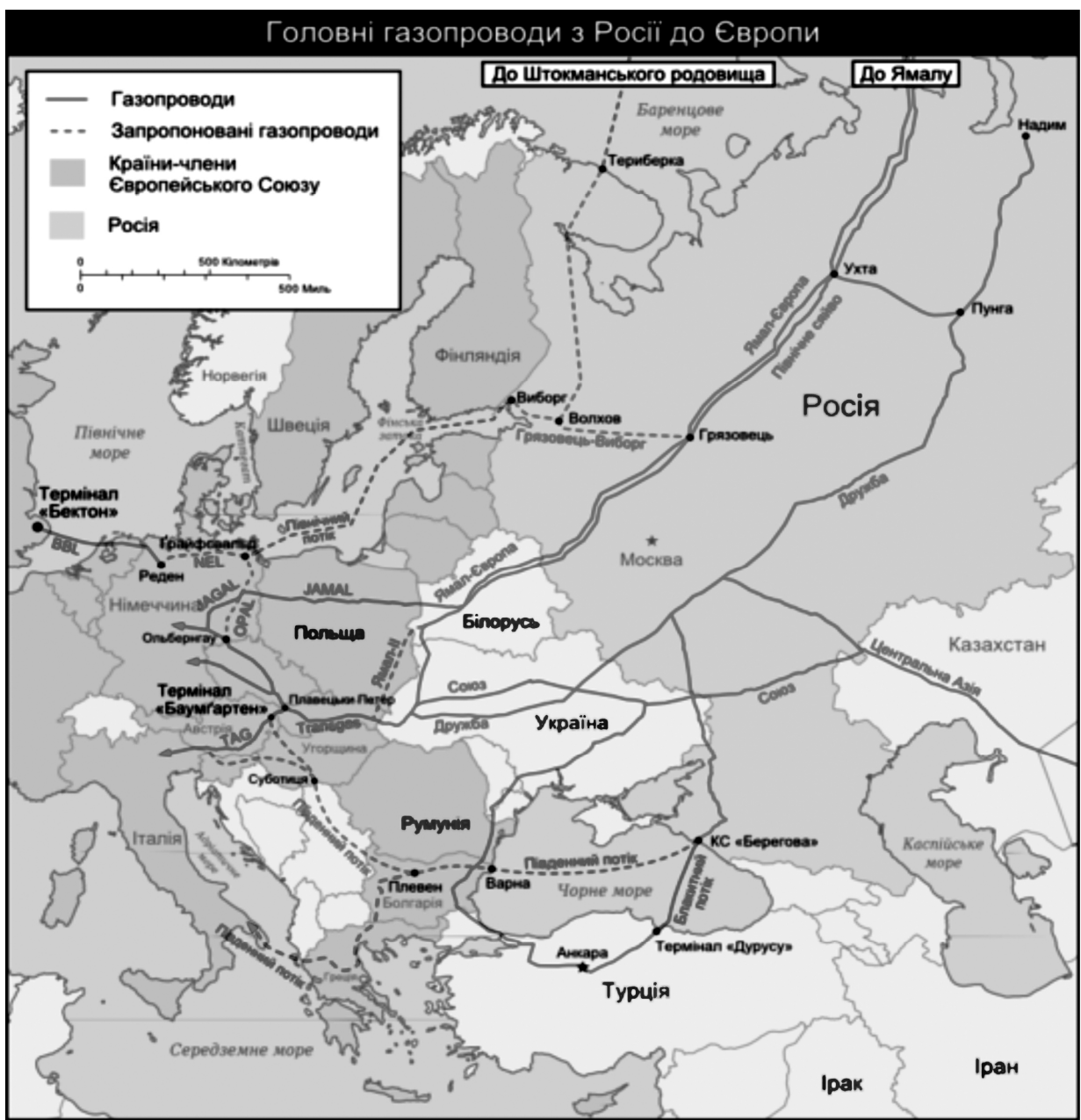

Рис. 1. Головні газопроводи з Росії до Європи

України (Північний і Південний потоки), вони не у змозі задовольнити всі потреби Європи у газі, які, до речі, з року в рік збільшуються. За таких умов газотранспортна система України залишається одним з основних засобів забезпечення енергетичної безпеки Європи, спроможною за рік прокачати до країн Євросоюзу 142,5 млрд кубометрів газу за порівняно низькою ціною з причин найкоротших транзитних шляхів через територію України. Для порівняння: протяжність Південного потоку на 1 600 км є більшою, ніж транзитного шляху через Україну, що збільшує вартість 1 тис. кубометрів газу у середньому на 42 долари США (за цінами станом на 2010 р.). Тому у збереженні стабільної обстановки на території України безпосередньо зацікавлені як країни Євросоюзу, так і сама Росія як постачальник ресурсу. За цих обставин вважається неможливою поява на політичній арені Європи сили, яка матиме наміри фінансувати НЗФ ззовні і дестабілізувати обстановку всередині України до рівня збройної боротьби, тим самим завдавши удару по власній енергетичній безпеці.

5. Зміщення центру внутрішньої боротьби у мегаполіси. На сьогодні світові тенденції є такими (це стосується розвинених країн світу і країн Європи зокрема), що свідчать про перенесення центру (театру) збройної боротьби радикально налаштованими організаціями і рухами з гірсько-лісної місцевості саме у мегаполіси, де сконцентровані всі центральні органи влади країни, органи управління її адміністративними територіями, окремим містом, де розташовані установи і представництва організацій, де можна успішно проведеною акцією, у тому числі й терористичною, за рахунок наближеності засобів масової інформації практично миттєво привернути до себе увагу широкого загалу. Як приклад можна навести бойовиків Ірландської Республіканської Армії (ІРА), членів сепаратистської організації ЕТА в Іспанії, які з 60-х років минулого століття перейшли до тактики так званої *міської герильї*, спрямувавши свою діяльність на проведення осередкових терористичних актів саме у мегаполісах, при цьому відмовившись від масштабної збройної боротьби силами збройних підрозділів у позаміській місцевості. Подібні тенденції наразі спостерігаються і в Росії у взаємовідносинах влади з чеченськими сепаратистами, які після відкритої збройної боротьби з федеральними військами перейшли до тактики терору у

мегаполісах Росії (захоплення театрального комплексу “Норд-Ост” у Москві, 2002 р.; вибух у метро у Москві, 2010 р.; вибух в аеропорту Домодедово, 2011 р. та ін.). Отже, у світі намітилася тенденція до об’єднання радикальних елементів, готових вести збройну боротьбу, саме у терористичні організації (групи), і плацдарм для їх діяльності – мегаполіси з їх інфраструктурою і населенням, а також особливо важливі об’єкти країни.

6. Безперспективність збройної боротьби у формі НЗФ. Лідери радикальних рухів, організацій і ті, хто може за певних умов узяти зброю у руки, розуміють усю безперспективність збройної боротьби у формі НЗФ. Досвід існування НЗФ, візьмомо для прикладу ту ж Чечню, свідчить про те, що держава, акумулюючи всі свої сили, а також сили безпеки міжнародних організацій, рано або пізно, яким би не був спротив у межах внутрішнього збройного конфлікту, доб’ється зламу ситуації на свою користь, після чого для тих, хто залишиться живим, неминуче настане відповідальність за скоєне.

Встановленою законодавством України (ст. 260 Кримінального кодексу України) забороною створення НЗФ передбачається сувора кримінальна відповідальність (від 3 до 15 років залежно від ступеня участі та наслідків), що є суттєвим стримувальним фактором. При цьому необхідно зауважити, що введення указаної норми було зумовлено, насамперед, недопущенням самого факту створення у суспільстві певними політичними чи іншими силами (структурами) власних силових структур як противаги до вже існуючих у державі чи в окремому її регіоні законних військових та правоохоронних органів або створення таких структур на базі законних військових чи правоохоронних органів шляхом підбурення їх до непокори або введення в оману їхніми керівниками тощо [7].

Збройна боротьба за участю НЗФ наразі відбувається лише у слабо розвинутих країнах Близького Сходу, Африки.

7. Високий рівень урбанізації України. Рівень урбанізації населення України нині доволі високий, і за даними Всеукраїнського перепису населення 2001 р. склав близько 67,2 %. Станом на 2011 р. ця цифра стала ще більшою. Основна маса сучасних мешканців українських міст, яким відомі всі переваги міського життя, не готова відмовитись від благ цивілізації і заради “туманних” ідей (яких на сьогодні не існує)

кинути себе (опосередковано і свої родини) у запеклу боротьбу. Що стосується сільського населення України, то найбільш активні і працездатні його представники шукають кращої долі знову ж у місті або за кордоном, і молодь при цьому складає значний відсоток. До речі, у тієї ж Чечні співвідношення міського до сільського (гірського) населення зворотне порівняно з Україною, що значною мірою сприяло (не заважало) об'єднанню дорослого чоловічого населення Чечні в озброєні бандформування, при цьому звичне середовище й умови їх існування докорінно не змінювалися.

8. Національно-психологічні особливості населення України. Якщо ж розглянути національно-психологічні особливості населення України, то можна зауважити, що в основі своєї це слов'янський тип, якому ніколи не були притаманні такі риси, як гарячковість, збудженість психологічного стану, а також бажання вирішувати спірні питання за допомогою зброї та подібні їм. Існуючий менталітет сучасного українця з його врівноваженістю і покірливістю (у масі своїй) сформований роками і закладений на генетичному рівні в його свідомості, і в цьому процесі тоталітарний режим колишнього СРСР відіграв не останню роль.

Для прикладу згадаємо нещодавні наміри урядів України і Франції збільшити пенсійний вік для окремих категорій своїх громадян. Здається, що люди в Україні цієї новини майже не помітили, а у Франції, за різними оцінками правоохоронних органів, на вулиці міст з протестами вийшло до 3,5 млн людей, і ці протести за своєю запеклістю межували з масовими заворушеннями. Слід також пригадати нещодавні події у Греції, Тунісі, Єгипті, Лівії. Стосовно цього прикладу можна зробити два висновки: по-перше, громадське суспільство в Україні доволі слабке і не готове до активних дій, тим більше у вигляді збройної боротьби; по-друге, і це вже згадувалося вище, – центр внутрішньої боротьби у країнах світу, де вона ведеться, зміщений у мегаполіси, і відбувається вона без участі НЗФ.

9. Наявність атомних енергоблоків. На території України розташовано п'ять атомних електростанцій, що дозволяє їй експортувати електроенергію до країн Євросоюзу, Білорусі та Росії. У вересні 2010 р. Україна стала членом Енергетичного союзу, чим підтвердила свій високий потенціал у галузі енергетики.

Наявність в Україні атомних енергоблоків робить її територію, у певному розумінні, недоторканою з боку інших країн. Усі добре пам'ятають аварію на Чорнобильській АЕС, коли хмари радіоактивного пилу досягли Білорусі, Польщі, Німеччини, Росії і навіть Фінляндії, а сотні квадратних кілометрів у самій Україні стали не придатними для проживання людей. Таким чином, можна зробити висновок: за умов, коли у світі ведеться жорстка політика щодо збереження довкілля, важко уявити, що знайдеться зовнішня сила, яка попри все матиме наміри фінансувати діяльність НЗФ і довести внутрішню ситуацію в Україні – власниці атомних енергоблоків – до рівня збройної боротьби, підвищивши, тим самим, ризик радіаційного забруднення території Європи.

10. Ландшафт України. Ландшафт більшої частини території України, в основному, рівнинний (з певними припущеннями), значну частку її території займають поля, сади, угіддя для вирощування сільгосппродукції. Порівняно з територією тієї ж Чечні, значна площа якої має складний гірський рельєф з густим лісовим покривом, територія України не надає таких можливостей для прихованого перебування груп озброєних людей протягом значного часу. Ті гірські і лісові масиви, що є у південній і східній частинах Криму, у разі використання правоохоронними структурами сучасних наземних і повітряних засобів спостереження та виявлення не у змозі забезпечити надійне укриття районів базування та таборів бойового злагоджування представників НЗФ. Із цих позицій забезпечення життєдіяльності НЗФ, особливо великих за чисельністю (понад 50–70 осіб), у гірсько-лісистій місцевості Криму стає просто неможливим. Ця особливість, якщо припустити сам факт створення антидержавного формування (організації), впливатиме на організаційну структуру такого об'єднання людей і наблизитиме його до бандитського формування з кримінальним характером або до терористичної організації (групи) з відповідними завданнями, чисельністю учасників, системою конспірації та застосовуваними прийомами і способами дій. І у першому, і у другому випадках місця “життєдіяльності” таких об'єднань – великі населені пункти з відповідними об'єктами можливого впливу.

Необхідно також згадати такий немаловажний аспект, як наявність розгалуженої системи

туристських піших та кінних маршрутів, а також органів Державної лісової охорони та егерської служби, які заважатимуть прихованому перебуванню бойовиків у лісових масивах гірської частини Криму.

Гірсько-лісисті масиви Карпат у плані існування й активного функціонування НЗФ взагалі не розглядаються з причин відсутності гострих соціально-політичних протиріч як між різними етнічними групами населення західних регіонів країни, так і між цими групами і центральною владою країни, не кажучи про владу на місцях.

11. Відсутність радикальної сили всередині України, що матиме відповідні наміри та можливості. Наступний немаловажний аспект, який необхідно зазначити, – це те, що економіка Криму, в основному, базується на туристичному бізнесі, і кримськотатарське населення у ньому бере безпосередню й активну участь, отримуючи від цієї діяльності стабільні прибутки. Такий спосіб життя їх цілком улаштовує, про що свідчать останні 20 років. Треба також зауважити, що сепаратистські настрої, які існували у 90-х роках минулого століття, на сьогодні підтримує дедалі менша частина кримськотатарського населення, адже люди розуміють всю тяжкість життя у часи змін, якими б високими і бажаними не були цілі наприкінці. У зв'язку з цим доречно згадати нещодавню заяву керівника кримськотатарського Меджлісу Мустафи Джемілева, який відмітив, що Меджліс не є опонентом українській владі. Аналізуючи діяльність Меджлісу за останні роки, можна стверджувати, що він на сьогодні є органом, який привертає увагу Уряду України до “проблем” кримськотатарського населення і здобуває для нього відповідні преференції.

Далі, припустимо, якщо навіть кримськотатарським сепаратистам і вдасться створити незалежну кримськотатарську державу, то їй треба буде вибудовувати стосунки із суміжними країнами (тією ж Україною та Росією), а за відсутності власних природних копалин та потужної промисловості це неминуче приведе молоде державне утворення до лону Туреччини з відповідними наслідками у національній самоідентичності. За результатами проведених у Криму Центром Разумкова досліджень серед місцевого населення такий варіант розвитку подій є найменш привабливим як для слов'янської групи, так і для кримських татар [8]. Віриться, що радикальні елементи серед кримськотатарських сепаратистів

розуміються на цих моментах. У складі ж України на сьогоднішній день і на середню перспективу пересічне кримськотатарське населення практично все влаштовує, і у масі своїй, виходячи з таких позицій, воно не стане активно підтримувати сепаратистські настрої радикальних лідерів.

Наступним немаловажним моментом у межах теми, яка розглядається, є те, що Крим заселений багатьма національностями, і більшість у цьому питанні складають руські та українці, які ідентифікують себе як представники єдиної соціокультурної спільноти, що ґрунтується на домінуванні російськомовної культури. Не варто також забувати про такі національні меншини Криму, як греки, іудеї, караїми, вірмени та інші, які не ідентифікують своє майбутнє з незалежною кримськотатарською державою.

Виходячи з цих позицій можна стверджувати, що на території Криму не треба очікувати збройної боротьби, організованої національними (сепаратистськими) рухами кримських татар.

12. Наявність системи запобігання. В Україні створена і надійно функціонує антитерористична система (Антитерористичний центр при Службі безпеки України з його регіональними осередками), яка дозволяє своєчасно здійснювати моніторинг та застосовувати превентивні заходи щодо запобігання загрозам у сфері державної безпеки, у тому числі й створенню НЗФ.

Висновки

1. Процеси глобалізації, що відбулися і наразі відбуваються у світі, зумовили такі взаємозв'язки на світовій арені: “один залежить від всіх”, “усі залежать від одного”. За роки незалежності Україна стала повноправним елементом таких взаємовідносин між країнами, що робить малоімовірним дестабілізацію обстановки всередині України іншими, окремо взятими країнами або зацікавленими організаціями до рівня збройної боротьби і як результат – виникнення й існування на її території НЗФ.

2. Перерозподіл бізнесових інтересів (сфер впливу) на теренах України, в основному, вже відбувся. Активно цей процес проходив у 90-х роках минулого століття у формі збройної боротьби злочинних угруповань кримінального характеру. Наразі такі питання вирішуються у цивілізований спосіб шляхом бізнесових, політичних домовленостей основних ігроків у

тому чи іншому секторі реальної економіки. Тому виникнення НЗФ на цьому підґрунті також є малоймовірним.

3. Існування взаємної зацікавленості один в одному між країнами Євросоюзу, з одного боку, та Російською Федерацією – з іншого, робить виникнення на території сучасної України як НЗФ, так і внутрішнього збройного конфлікту теж малоймовірним. Терміни такої зацікавленості визначатимуться обсягами запасів у Росії природних копалин, здебільшого вуглеводнів (нафта, газ) та темпами їх споживання. За оцінками експертів, цих запасів за наявних тенденцій їх використання вистачить: нафти – приблизно на 25 років, газу – приблизно на 70 років [9].

4. Формами прояву існуючих загроз національній безпеці України у внутрішньополітичній сфері на сьогодні і на середню перспективу слід вважати:

– у першу чергу, масові заворушення та групові порушення громадського порядку (виникнення таких ситуацій та їх інтенсивність залежатимуть від рівня життя, задоволеності своїми правами і свободами населення країни);

– у другу чергу, поодинокі терористичні акти у мегаполісах та на окремих особливо важливих об'єктах країни (інтенсивність виникнення таких явищ здебільшого залежатиме від зовнішньополітичного курсу України і спроможності Служби зовнішньої розвідки та Служби безпеки України виявляти терористичні наміри).

Напрямок подальших досліджень у цій предметній області слід вважати розроблення елементів системи моніторингу зазначених чинників.

Список використаних джерел

1. Про основи національної безпеки України : закон України від 19.06.2003 р. № 964-IV // Офіційний вісник України. – 2003. – № 29. – С. 38.

2. Про Воєнну доктрину України : указ Президента України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.zakon.rada.gov.ua.

3. Центр Разумкова: Результати публічних консультацій з питань оборонної політики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.org.ua/files/news.

4. Проект Стратегічного оборонного бюлетеня на період до 2025 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.defpol.org.ua/site/index.php/arhiv.

5. Шмаков О. М. Словник офіцера внутрішніх військ з воєнно-наукових питань / О. М. Шмаков. – 5-те вид., перероб. і доп. – Х. : Акад. ВВ МВС України, 2009. – 518 с.

6. Маруев А. Ю. Векторный подход к определению геополитических интересов РФ / А. Ю. Маруев // Военная мысль. – 2010. – № 12. – С. 3–13.

7. Іваненко І. В. Бандитизм, як прояв організованої злочинності / І. В. Іваненко // Інформаційне забезпечення протидії організованої злочинності: зб. наук. статей / [за ред. М. П. Орзіха, В. М. Дрьоміна]. – Одеса : ФЕНІКС, 2003. – С. 164–171.

8. Кримський соціум: лінії поділу та перспективи консолідації (Аналітична доповідь Центру Разумкова) // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 5 (109). – С. 2–72.

9. Трутнев Ю. П. Запасов нафти Росії хватит на 25 лет, газа – на 70 лет [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.newsland.ru/news/detail/id/533096.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2011 р.